

NOTĂ INFOMATIVĂ

la proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor

1. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite.

Protecția victimelor infracțiunilor, în special protecția și reabilitarea victimelor infracțiunilor săvârșite cu violență, constituie o preocupare a organismelor europene, precum și a statelor Europei. Interesul față de subiectul în cauză pornește de la rațiuni de solidaritate socială, iar scopul care este urmărit în acest sens vizează înlăturarea sau, cel puțin, minimizarea consecințelor negative în viața persoanelor ce au avut neșansa de a fi victime ale acestor fapte.

Preocuparea comunității europene pentru subiectul reabilitarea victimelor infracțiunilor s-a materializat într-o serie de acte internaționale adoptate de-a lungul timpului, printre care: Convenția europeană privind compensarea victimelor infracțiunilor violente (Strasbourg, 24 noiembrie 1983), Recomandarea R(85)11 privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și al procedurii penale, Comunicarea Comisiei Europene „Victimele infracțiunilor în Uniunea Europeană - reflecții privind standarde și acțiune” (14 iulie 1999), Decizia-cadru a Consiliului European privind poziția victimelor în procedura penală (15 martie 2001), Cartea verde „Compensarea victimelor infracțiunilor” a Comisiei Europene (28 septembrie 2001), Directiva Consiliului European nr. 2004/80/EC din 20 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracțiunilor.

Este general recunoscut faptul că, doar intervenția justiției penale nu este suficientă pentru înlăturarea consecințelor survenite în consecința infracțiunii. Astfel, se conturează necesitatea instituirii unui sistem de măsuri de protecție și respectare a drepturilor și intereselor victimei infracțiunilor. Realizarea acestui sistem este posibilă, pentru început prin adoptarea unui act normativ – cadru, care să instituie condițiile minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor.

Avînd în vedere instrumentele internaționale relevate supra, precum și practica altor state care, deja, dețin un repertoriu legislativ în domeniu, precum și o experiență în aplicarea acestuia (Lituania, Estonia, Romania, Letonia, Ungaria, Austria etc.), Ministerul Justiției a elaborat proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor.

Trebuie de menționat că problema victimelor infracțiunilor constituie un subiect de interes național, reflectat în Strategia de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, aprobată prin Legea nr. 231 din 25 noiembrie 2011, și concretizat în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei, aprobat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 6 din 16 februarie 2012. Astfel, prin acțiunile de la pct. pct. 2.5.3 din planul de acțiuni – „Consolidarea mecanismului de asigurare a drepturilor victimelor infracțiunilor” și subpct. 6.4.6.1 - „Elaborarea cadrului normativ necesar pentru reabilitarea victimelor torturii și altor rele tratamente” au fost punctate exact acțiunile necesare a fi realizate în vederea creării unui mecanism inițial pentru protecția și reabilitarea victimelor infracțiunilor.

Se subliniază că autorul proiectului intenționat a evitat o elaborare strict în partea ce se referă la victimele infracțiunii de tortură și ale altor rele tratamente, or, aceasta ar constitui o discriminare, chiar dacă ar fi una pozitivă. Astfel, proiectul se focusează pe un sistem de suport care să vizeze un cerc cît mai larg de victime ale infracțiunilor – în dependență de serviciul acordat – fie pentru victimele tuturor categoriilor de infracțiuni, fie pentru victimele unor anumite categorii de infracțiuni.

Prin promovarea proiectului Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, precum și ulterioara sa implementare se urmăresc următoarele **finalități**:

- crearea unui act normativ-cadru care să reglementeze condiții minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor;
- instituirea unui sistem național de reabilitare a victimelor infracțiunilor;

- reglementarea mecanismelor de acordare a serviciilor de suport victimelor infracțiunilor (subiecți competenți, beneficiari ai serviciilor de suport, condiții de beneficiere de aceste servicii etc.);
- consolidarea rolului organizațiilor necomerciale și a voluntarilor în procesul de acordare a serviciilor de suport victimelor infracțiunilor;
- facilitarea reabilitării și reintegrării sociale a persoanelor care au fost victime ale infracțiunilor, obiectiv care urmează să fie realizat doar prin atingerea obiectivelor expuse anterior.

2. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi.

Anterior prezentării prevederilor proiectului se remarcă faptul că, actualmente, repertoriul legislativ național nu deține o lege-cadru care să reglementeze în mod special un mecanism de reabilitarea a victimelor infracțiunilor. Afirmatia trebuie susținută în pofida faptului că, totuși, există unele acte normative care statuează despre drepturile procesuale ale acestora (Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14 martie 2003), despre modul de exercitare a acestor drepturi (Legea nr. 198 din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat), despre protecția victimelor infracțiunilor (Legea nr. 105 din 16 mai 2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal). Astfel, prezentul proiect de lege merge *per a contrario* și abordează problema în ansamblu său, tratînd subiectul din perspectiva reabilitării victimei unei infracțiuni, astfel, încît să se faciliteze reintegrarea socială a acesteia.

Pentru început se relevă despre faptul că proiectul este structurat în patru capitole care reglementează:

- aspecte generale privind reglementările proiectului;
- sistemul de serviciilor de suport acordate victimelor infracțiunilor (capitolul indică serviciile de suport, subiecții competenți cu acordarea acestora și cercul de competențe ale acestora);
- serviciile de suport acordate victimelor infracțiunilor (capitol care prezintă detaliat fiecare serviciu și condițiile minime de acordare a acestora);
- aspecte privind implementarea prevederilor proiectului (momentul intrării în vigoare, aspecte organizatorice care să faciliteze aplicarea normelor în cauză).

Trebuie de subliniat că, *prevederile proiectului Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor trebuie tratate ca norme care reglementează un suport, o asistență acordată de către stat acestor categorii de subiecți, și nu ca o obligație a sa.* Or, este general - cunoscut și acceptat faptul că răspunderea penală este una personală, iar consecințele faptei urmează a fi înlăturate de către sau cu participarea directă a infractorului.

1. Pentru început, este necesar de indicat care sunt subiecții către care este orientat proiectul de Lege cu privire la reabilitarea victimelor. Astfel, așa cum reiese chiar din titlul legii – aceștia sunt victimele infracțiunilor. Totuși, trebuie de concretizat ce presupune *noțiunea de „victimă a infracțiunii”*. În acest sens, se relevă că victimele infracțiunilor, în contextul prezentului proiect, respectiv, beneficiari ai serviciilor propuse de normele proiectului, sunt *persoanele fizice vătămate, mintal sau fizic, care înregistrează o suferință emoțională sau o pierdere materială, cauzate prin infracțiune, conform Codului penal al Republicii Moldova.* De asemenea, în cazul în care ne referim la compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune, termenul de „victimă a infracțiunii” include *și soțul, copiii și persoanele aflate la întreținerea persoanei decedate.*

O condiție obligatorie pentru ca victima să poată beneficia de serviciile de suport propuse prin prezentul proiect de lege este ca *infracțiunea să se fi săvîrșit pe teritoriul Republicii Moldova și victima să se afle legal pe teritoriul acesteia.*

2. O altă categorie de subiecți vizați de proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor sunt *subiecții responsabili de implementarea prevederilor proiectului*.

Astfel, autoritatea responsabilă de promovarea politicii în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor este desemnat Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei. În susținerea acestei opțiuni este faptul că, în prezent, această instituție este deja subiectul competent cu promovarea politicii în domeniul combaterii violenței în familie (a se vedea art. 7 alin. (2) din Legea nr. 45 din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie), activitate care presupune și măsuri de reabilitare a victimelor acestei infracțiuni, or, violența în familie, în prezent, este calificată ca fiind infracțiune (art. 201¹ din Codul penal al Republicii Moldova).

Alte autorități responsabile de implementarea prevederilor proiectului legii au fost identificate, pornind de la serviciile care sunt propuse în calitate de suport victimelor infracțiunilor, acestea fiind: Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală, Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat, Ministerul Sănătății, alte autorități ale administrației publice centrale, autoritățile administrației publice locale, precum și reprezentanți ai societății civile.

Necesită atenționare faptul că, proiectul promovează implicarea societății civile (organizații necomerciale, voluntari) în procesul de reabilitare a victimelor infracțiunilor. Se susține cooperarea instituțiilor de stat cu organizațiile necomerciale sau motivarea acestora din urmă de a se implica în activități de reabilitare a victimelor infracțiunilor. Valorificarea acestor prevederi ar permite dezvoltarea unor parteneriate care să genereze viabilitatea noului sistem ce se dorește a fi creat. Acest fapt este, cu atât mai necesar, cu cât, deja, există organizații necomerciale specializate în reabilitarea victimelor diferitor categorii de infracțiuni (ex. a victimelor traficului de ființe umane, torturii și altor rele tratamente).

3. Cea mai mare parte a prevederilor proiectului este dedicată *categoriilor de servicii de suport oferite victimelor infracțiunilor*.

Proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor propune patru categorii de servicii de suport minime ce urmează a fi oferite victimelor infracțiunilor. Acestea sunt:

- consilierea informațională;
- consilierea psihologică;
- asistență juridică gratuită;
- compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune.

3.1. Consilierea informațională. Acest serviciu de suport este unul minim care poate fi acordat de către stat victimelor infracțiunilor, or, o informare corectă și completă constituie și o condiție primordială pentru respectarea drepturilor și pentru a reuși ameliorarea situației persoanei, în acest caz, a victimei.

Asigurarea informării victimelor despre drepturile pe care le au urmează să fie realizată de fiecare dintre subiecții procesului penal (de la începutul său, când are loc abia depunerea plîngerii, pînă la etapele sale avansate, când cauza este deja examinată în instanța de judecată) – polițistul, ofițerul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată – aceștia avînd obligația de a aduce la cunoștința victimei, în scris sau verbal, într-o limbă cunoscută acesteia, drepturile pe care ea le are (în acest caz referindu-ne, atît la drepturile în cadrul procesului, precum și dreptul la serviciile de suport reglementate de proiectul de lege vizat în prezenta notă).

Totodată, proiectul reglementează și alte moduri de informare a victimelor despre dreptul lor la servicii de suport pentru reabilitare și despre condițiile de acordare a acestor drepturi. Astfel, modurile indirecte de informare a victimelor sunt – prin intermediul liniilor telefonice și a paginilor de internet ale instituțiilor responsabile de

acordarea serviciilor de suport și ale altor subiecți cu atribuții în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor. Astfel, subiecții competenți în acordarea serviciilor de suport victimelor infracțiunilor au obligația, iar instanțele de judecată au dreptul, să publice pe paginile lor de Internet, informațiile prevăzute la art. 7 alin. (1) din proiect.

În categoria de informații ce trebuie aduse la cunoștință victimei sunt informațiile privind: serviciile de suport acordate victimelor infracțiunilor de care aceasta poate beneficia, subiecții care acordă aceste servicii și condițiile generale de acordare a acestora; organul de urmărire penală la care poate depune plîngerea privind infracțiunea săvîrșită împotriva sa; drepturile procesuale de care beneficiază aceasta în calitate de subiect al procesului penal, conform Codului de procedură penală al Republicii Moldova; măsurile de protecție disponibile, conform prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova și Legii nr. 105-XVI din 16 mai 2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, precum și informația cu privire la condițiile și procedura de acordare a acestor măsuri; condițiile și procedura de acordare a compensației financiare de către stat pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune; alte informații solicitate de victimă, dacă acestea sunt deținute.

Fiecare dintre aceste informații urmează să contribuie la completarea cunoștințelor victimei despre drepturile de pe care le are și mijloacele de realizare a lor, în cadrul procesului judiciar, precum și în afara acestuia. De asemenea, aceste cunoștințe au rolul de a consolida poziția victimei și de a contribui la reabilitarea acesteia ca persoană fizică.

3.2. Consilierea psihologică este un alt serviciu pus la dispoziția victimelor infracțiunilor.

Pentru început trebuie să subliniem că acest serviciu poate fi acordat, atât gratuit, cât și contra plată.

Consilierea psihologică gratuită reprezintă un număr minim de ore de consiliere, pe care statul și le asumă pentru a fi acordate victimelor infracțiunilor. Totodată, trebuie să menționăm că, spre deosebire de serviciul precedent (consiliere informațională) care se acordă victimelor tuturor categoriilor de infracțiuni, atunci pentru a beneficia de consiliere psihologică gratuită sunt prevăzute anumite limite.

Astfel, una dintre limite vizează *categoria de beneficiari* – aceștia fiind doar victimele care au suferit nu doar o traumă fizică, dar și una psihologică și este important ca aceste traume să fi fost suportate în consecința unor anumite infracțiuni, precum cele prevăzute la următoarele articole din Codul penal: art. 145 (omor intenționat), art. 146 (omorul săvîrșit în stare de afect), art. 147 (pruncuciderea), art. 149 (lipsirea de viață din imprudență), art. 150 (determinarea la sinucidere), art. 151 (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății), 158 (traficul de organe, țesuturi și celule umane), art. 160 (efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale), art. 164 (răpirea unei persoane), art. 164¹ (răpirea minorului de către rudele apropiate), art. 165 (traficul de ființe umane), art. 166 alin. (2) și (3) (privațiunea ilegală de libertate a persoanelor în formele prevăzute la alin. (2) și (3) ale articolului respectiv), art. 166¹ (tortura, tratamentul inuman sau degradant), art. 167 (sclavia și condițiile similare sclaviei), art. 168 (munca forțată, în cazul în care infracțiunea este săvîrșită asupra unui minor), art. 171–175 (infracțiuni privind viața sexuală), art. 188 alin. (3) lit. c) sau d) (tîlhăria săvîrșită cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății sau cu deosebită cruzime), art. 208¹ (pornografia infantilă), art. 208² (recurgerea la prostituția practică de un copil).

O altă limită se referă la „volumul” consilierii psihologice acordate gratuit. Astfel, gratuit, consilierea psihologică va putea fi acordată doar pentru o perioadă de cel mult 3 luni, iar în cazul victimelor care nu au împlinit vârsta de 18 ani - pentru o perioadă de cel mult 6 luni. După expirarea termenelor prevăzute de lege, consilierea psihologică va putea fi acordată contra plată.

Consilierea psihologică contra cost, va putea fi acordată în afara limitelor stabilite de prevederile proiectului de lege de către aceeași subiecți care au competența de a acorda asistență psihologică gratuită, adică de subdiviziunile teritoriale de asistență socială,

organizațiile necomerciale sau persoanele juridice cu scop lucrativ, care activează în domeniu reabilitării victimelor infracțiunii. Costul serviciilor de consiliere psihologică acordată de către subdiviziunile teritoriale de asistență socială urmează să fie stabilit de Guvern. Costul serviciilor de consiliere psihologică acordate de către ceilalți subiecți urmează să fie stabilite în mod independent de fiecare.

4. Asistența juridică gratuită. Prezentul proiect de lege, avînd în vedere că se dorește a fi doar un proiect de lege-cadru, nu reglementează în detaliu modul de acordare a asistenței juridice garantate de stat. Or, aceasta este prioritatea Legii nr. 198 din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, act la care se face trimitere în norma art. 12 alin. (1) din proiect.

Totuși, norma de la alin. (2) al art. 12 din proiect indică cercul de subiecți care pot beneficia de asistență juridică gratuită și face acest lucru, pentru a specifica faptul că, nu doar victima directă are dreptul la un astfel de serviciu, dar și victimele indirecte, în special atunci cînd este vorba despre infracțiuni care atentează la integritatea și libertatea fizică și psihică a persoanei.

Astfel, nu doar victima va putea beneficia de asistență juridică garantată de stat (așa cum prevede Legea nr. 198 din 26 iulie 2007), dar, în cazul persoanei decedate în rezultatul săvîrșirii infracțiunilor prevăzute la capitolele II – IV din Codul penal al Republicii Moldova, soțul, copiii și persoanele aflate la întreținerea acesteia, atunci cînd nu vor dispune de mijloace bănești pentru a plăti serviciile unui avocat, de asemenea, vor putea beneficia de asistență juridică gratuită, atît în cadrul procesului penal, cît și în afara acestuia.

Organizațiile necomerciale și persoanele juridice cu scop lucrativ, care activează în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor, au dreptul să acorde asistență juridică victimelor infracțiunilor în limitele stabilite de propriul statut sau legislație, adică pot, independent să stabilească categoriile de victime, condițiile și formele de asistență juridică pe care acestea pot să le acorde.

5. Compensația financiară acordată de stat victimelor unor infracțiuni.

Un serviciu de suport complex este cel care se referă la acordarea de către stat a unei compensații financiare pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune. Acordarea acestui serviciu victimelor infracțiunilor este un instrument utilizat la nivel internațional, reglementat de Convenția privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente, adoptată la Strasbourg la 24 noiembrie 1983, precum și de Directiva Consiliului Uniunii Europene 2004/80/EC din 20 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracțiunilor.

Chiar dacă, în prezent, Republica Moldova încă nu a ratificat convenția numită mai sus și nici nu este parte a Uniunii Europene, astfel, încît Convenția din 24 noiembrie 1983 și Directiva 2004/80/EC să poarte un caracter obligatoriu pentru statul nostru, totuși, în contextul Strategiei de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, statul și-a revizuit prioritățile fapt pentru care victimele infracțiunilor au trecut într-un alt cîmp de atenție. Tocmai pentru că acordarea suportului financiar sub forma compensației prejudiciului cauzat prin infracțiune nu este încă o obligație pentru Republica Moldova, mecanismul propus prin prezentul proiect de lege nu este atît de complex și nu este racordat în totalitate la prevederile Convenției privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente. Proiectul propune un suport minim pe care statul, la această etapă, ar putea, eventual, să și-l asume.

Necesită subliniere faptul că, *compensația financiară acordată de către stat are un caracter subsidiar* și acoperă cazurile cînd despăgubirea nu poate fi obținută de la infractor. Mecanismul compensării financiare de către stat a prejudiciilor cauzate prin infracțiune nu trebuie interpretat eronat, ca fiind o alternativă sau o substituție a acțiunii civile rezultate dintr-o infracțiune.

Pentru a reuși prezentarea explicită a mecanismului de acordare de către stat a compensației financiare, este necesară o abordare punctată, pe subiecte separate.

Astfel:

5.1.) subiecții care au dreptul la compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune sunt:

a) persoana asupra căreia a fost săvârșită intenționat, una din infracțiunile indicate exhaustiv la art. 14 din proiectul de lege și la subpct. 5.2) din prezenta notă;

b) soțul, copiii sau persoana aflată la întreținere, dacă în rezultatul infracțiunii săvârșite are loc decesul persoanei indicate mai sus, la lit. a);

c) dreptul la compensarea financiară a cheltuielilor pentru tratarea (vindecarea) sau funeraliile victimei îl are persoana care le-a suportat.

Compensația financiară se acordă victimei *dacă infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul Republicii Moldova și victima este:*

- cetățean al Republicii Moldova;

- cetățean străin sau apatrid, care se află legal pe teritoriul Republicii Moldova la data comiterii infracțiunii;

- apatrid care are domiciliu permanent pe teritoriul Republicii Moldova;

5.2.) categoriile de infracțiuni, victimele cărora pot pretinde la compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin fapta infracțională sunt: art. 145 (omor intenționat), art. 146 (omorul săvârșit în stare de afect), art. 149 (lipsirea de viață din imprudență), art. 151 alin. (4) (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul persoanei), 158 (traficul de organe, țesuturi și celule umane), art. 164 alin. (3) lit.

b) (răpirea unei persoane care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul acesteia), art. 165 (traficul de ființe umane), art. 166 alin. (3) (privațiunea ilegală de libertate a persoanelor - acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), dacă au provocat din imprudență vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei), art. 167 (sclavia și condițiile similare sclaviei), art. 168 (munca forțată, în cazul în care infracțiunea este săvârșită asupra unui minor), art. 171–175 (infracțiuni privind viața sexuală), art. 208¹ (pornografia infantilă), art. 208² (recurgerea la prostituția practică de un copil).

În rezultatul studiului practicii altor state în acest domeniu, se poate consta că nu există o practică unică în partea ce se referă la categoriile de infracțiuni victimele cărora pot beneficia de compensația financiară a prejudiciului cauzat prin fapta respectivă. Astfel în:

- *Austria* – compensarea financiară de către stat a prejudiciului poate fi acordat numai în cazul în care infracțiunea se pedepsește cu închisoarea pe o perioadă mai mare de șase luni și a fost săvârșită intenționat;

- *Germania* – compensația este rezervată victimelor infracțiunilor violente. Este, de asemenea, considerată o victimă a unui act de violență și are dreptul la compensație oricine a suferit un prejudiciu în consecința unui atac comis cu mijloace considerate periculoase. Abuzul sexual, de asemenea, oferă dreptul la compensație financiară acordată de către stat. Prejudiciile cauzate prin infracțiunile care nu constituie un atac violent asupra integrității fizice a persoanei, cum ar fi furtul sau jaful, nu sunt pasibile de compensare;

- *Ungaria* - doar persoanele care sunt victime ale acțiunilor violente săvârșite în mod deliberat împotriva persoanei lor poate pretinde compensarea de către stat a prejudiciului cauzat;

- *Letonia* - victimele infracțiunilor violente au dreptul la compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune numai în următoarele cazuri:

- infracțiunea constă într-un atentat la viața persoanei sau a reprezentat un atac la integritatea fizică a persoanei și care a generat decesul acesteia;

- infracțiunea a reprezentat un atac la viața persoanei sau la integritatea fizică a persoanei și aceasta a suferit o vătămare corporală gravă;

- infracțiunea a reprezentat un atac la viața persoanei sau la integritatea fizică a persoanei și aceasta a suferit o vătămare corporală minoră (prevedere aplicabilă pentru

victimele recunoscute ca atare după 1 iulie 2007);

- infracțiunea a reprezentat o agresiune sexuală;

- *Lituania* – sunt pasibile de compensare numai prejudiciile cauzate în rezultatul unei infracțiuni violente. Prin infracțiune violentă se înțelege orice faptă stipulată în Codul penal în urma căreia o persoană a fost ucisă în mod deliberat, sănătatea unei persoane a fost afectată grav sau moderat sau a fost încălcat dreptul unei persoane la autodeterminare sexuală sau inviolabilitate;

- *Cehia* - asistența financiară este disponibilă numai pentru victimele infracțiunilor care implică vătămări corporale;

- *România* - compensația financiară se acordă, la cerere, victimelor următoarelor categorii de infracțiuni:

- persoanelor asupra cărora a fost săvârșită o tentativă la infracțiunile de omor, omor calificat și omor deosebit de grav, o infracțiune de vătămare corporală gravă, o infracțiune intenționată care a avut ca urmare vătămarea corporală gravă a victimei, o infracțiune de viol, act sexual cu un minor și perversiune sexuală;

- soțului, copiilor și persoanelor aflate la întreținerea persoanelor decedate prin săvârșirea infracțiunilor de omor, omor calificat și omor deosebit de grav, precum și a infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare moartea persoanei.

Condiția generală este ca infracțiunea să fi fost săvârșită pe teritoriul României;

- *Belgia* - posibilitatea de compensare este limitată la persoanele care au suferit un act de violență intenționat, adică o infracțiune intenționată. Autoritatea competentă în a decide asupra compensației este, însă, liberă să interpreteze noțiunea de act de violență intenționat;

- *Franța* - repararea integrală a prejudiciului suferit este limitată la victimele care au suferit un atac serios asupra persoanei sale, precum și victimelor violenței sexuale. Victimele unor infracțiuni minore împotriva persoanei și cele ale unor infracțiuni contra proprietății pot beneficia de o asistență de solidaritate al cărei quantum este plafonat;

5.3) categoriile de prejudicii pentru care statul acordă compensația financiară.

Conform prevederilor art. 16 din proiect, la stabilirea quantumului compensației financiare acordată de către stat pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune, nemijlocit din acțiunile violente prin care a fost săvârșită fapta infracțională, se iau în calcul:

a) cheltuielile de spitalizare, tratament sau alte cheltuieli medicale suportate de victimă;

b) prejudiciul cauzat ochelarilor, lentilelor de contact, protezelor dentare și altor obiecte care constituie mijloace de realizare a funcțiilor unor părți individuale ale corpului uman;

c) prejudiciul cauzat prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor victimei sau prin deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii;

d) prejudiciul cauzat prin pierderea capacității de muncă, dacă aceasta a fost provocată direct de acțiunile infracționale;

e) cheltuielile de înmormântare a victimei, în cazul decesului acesteia.

Dacă e să examinăm acest subiect în aspect comparativ cu legislația altor state, se poate deduce că practica este una diferită. Astfel:

- conform legii de profil a *Austriei*, în calitate de prejudicii ce pot fi compensate sunt leziunile corporale sau deteriorarea stării de sănătate a victimei. În caz de incapacități parțiale de muncă, compensații pentru pierderile de profit se acordă numai în cazul în care este previzibil că această situație va continua pentru cel puțin șase luni sau dacă leziunile corporale sunt leziuni grave în sensul Codului penal austriac (*Strafgesetzbuch*). Compensația financiară cuprinde următoarele tipuri de asistență: despăgubiri pentru pierderi de profit sau pierdere de alimente; îngrijire medicală; tratamentul ortopedic; reabilitare; subvenții pentru îngrijire sau orbire; rambursarea cheltuielilor de înmormântare;

- în *Germania*, conform Legii cu privire la compensarea victimelor, plățile sunt destinate pentru a compensa prejudiciile cauzate sănătății și prejudiciile economice cauzate de leziunile suferite. Prestația financiară sub forma unei pensii lunare se acordă

numai în cazul în care fapta a generat o afectare susținută, de durată asupra sănătății. Despăgubiri pentru daune imateriale nu există. Totuși, nici o indemnizație nu a fost acordată pentru prejudicii exclusiv materiale;

- în *Ungaria*, compensația financiară de către stat se acordă doar în cazul în care în rezultatul faptei infracționale a survenit decesul persoanei împotriva căreia a fost îndreptată fapta sau în cazul în care a fost afectată grav integritatea fizică sau starea de sănătate a acesteia;

- în *Letonia*, prejudiciile ce urmează să fie compensate includ suferințele fizice, pierderile materiale și prejudiciul moral, survenite în rezultatul faptei infracționale. Statul oferă compensații în cazul în care infracțiunea a atentat la viața victimei sau la integritatea fizică a victimei cu survenirea decesului acesteia, sau persoana a suferit vătămări corporale grave sau medii, sau atunci când persoana este victima unei agresiuni sexuale;

- legislația *Lituaniei* statuează că, se pot acorda despăgubiri în cazul în care o persoană a fost ucisă în mod deliberat sau sănătatea acesteia a fost afectată grav sau moderat. Nu se acordă despăgubiri în cazul în care efectele asupra sănătății solicitantului sunt minore. În cazul în care a fost încălcat dreptul solicitantului la autodeterminare sexuală sau inviolabilitate, pot fi acordate despăgubiri, indiferent de măsura în care a fost afectată sănătatea acestuia. Prin pierderi materiale se are în vedere – pierderea sau prejudicierea bunurilor, cheltuielile medicale și de altă natură suportate, pierderea veniturilor pe care persoana în cauză le-ar fi câștigat, dacă nu ar fi avut de suferit în urma infracțiunii. De asemenea, pot fi compensate și prejudiciile morale, care cuprind: suferința fizică, suferința emoțională, disconfort, șoc emoțional, depresie, degradare, afectarea reputației, reducerea capacității de a fi activ social;

- în *România*, Legea nr. 211/2004 reglementează că, victimei i se acordă compensația financiară pentru următoarele categorii de prejudicii:

- cheltuielile de spitalizare și alte categorii de cheltuieli medicale suportate de victimă;
- prejudiciile materiale rezultate din distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a bunurilor victimei ori din deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii;

- câștigurile de care victima este lipsită de pe urma săvârșirii infracțiunii.

În cazul soțului, copiilor și persoanelor aflate la întreținerea persoanei decedate prin săvârșirea infracțiunii, compensația se acordă pentru:

- cheltuielile de înmormântare;

- întreținerea de care victima este lipsită din cauza săvârșirii infracțiunii;

- repertoriul normativ al *Franței* prevede posibilitatea obținerii unei compensații financiare în cazul survenirii decesului persoanei, a incapacității de muncă permanente, totale sau parțiale. Identificarea categoriilor de prejudicii care pot fi compensate are loc în dependență directă de categoria infracțiunilor din care acestea rezultă;

5.4) circumstanțe care nu permit acordarea compensației financiare. Însăși prevederile Convenției privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente statuează că statul poate condiționa acordarea compensației financiare pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune. Astfel, conform prevederilor *art. 7 și 8 din Convenție*, compensația poate fi refuzată total sau parțial, luând în considerație:

- situația financiară a solicitantului;

- comportamentul victimei sau al solicitantului anterior, în timpul sau ulterior infracțiunii;

- vătămarea produsă prin infracțiune;

- implicarea victimei sau a solicitantului în criminalitatea organizată sau deținerea statutului de membru al unei organizații care desfășoară infracțiuni violente;

- situația în care achitarea unei astfel de compensații ar fi contrară ideii de justiție sau ordinii publice.

Având în vedere cele relevate supra, proiectul de lege propuse, de asemenea, vine să stabilească exhaustiv situațiile în care realizarea dreptului la compensație financiară acordată de către stat nu va fi posibilă. Astfel, situațiile respective sunt prezentate mai jos, cu indicarea statelor în legislația cărora se regăsesc:

a) *infracțiunea în rezultatul căreia se solicită compensarea a fost săvârșită cu participarea benevolă a victimei, cu excepția cazului în care victima nu este pasibilă de răspundere penală conform art. 21 alin. (1) și (2) din Codul penal al Republicii Moldova.* Condiția respectivă se regăsește în legislația de specialitate a mai multor state (Austria, Germania, Ungaria, Lituania, Cehia, Belgia, Franța) unde existența ei determină neacordarea sau reducerea cuantumului compensației;

b) *infracțiunea a fost săvârșită în una din circumstanțele care înlătură caracterul penal al faptei conform art. 35 din Codul penal al Republicii Moldova* (condiția este prevăzută în legislația Lituaniei și a României);

c) *victima nu a sesizat organele de urmărire penală despre săvârșirea infracțiunii în cazul în care pornirea procesului penal are loc doar în baza plîngerii prealabile a victimei, conform art. 276 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.* Condiția sesizării organelor competente cu investigarea faptei penale este prevăzută de legislația mai multor state, precum Austria, România, Germania, Ungaria, Lituania. Unele dintre statele indicate prevăd condiția depunerii unei sesizări despre săvârșirea infracțiunii indiferent de categoria infracțiunii – Austria, Ungaria, Romania, Letonia, Cehia. Alte state au prevăzut unele excepții de la condiția sesizării, așa precum Lituania (condiția nu este aplicabilă pentru cazurile în care acțiunea penală poate fi lansată fără existența unei cereri din partea victimei sau a unei declarații a reprezentantului acesteia, iar poliția sau o altă autoritate care efectuează anchete înainte de proces a primit informații referitoare la infracțiune și a inițiat o anchetă preliminară), Germania (în cazuri speciale, cum ar fi cazul victimelor infracțiunilor cu caracter sexual sau ale infracțiunilor săvârșite în cadrul familiei, se face excepție de la această cerință);

d) *victima, la data săvârșirii infracțiunii pentru care se solicită compensarea financiară, este condamnată definitiv și are antecedente penale nestinse pentru săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave sau pentru o infracțiune săvârșită prin participare la un grup criminal organizat sau organizație criminală.* Această condiție care, de asemenea, determină neacordarea compensației financiare poate fi regăsită în Legea României nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor;

e) *persoana care solicită compensarea financiară a prejudiciului cauzat prin infracțiune, după săvârșirea acesteia, a contribuit intenționat, prin comportamentul său, la apariția prejudiciului sau la majorarea cuantumului acestuia.* Legislația Lituaniei și României reglementează expres condiția respectivă, indicînd direct, în calitate de subiect „persoana care solicită”, adică nu victima directă a faptei infracționale, dar altă persoană (cea care este în drept de a solicita acordarea compensației. Condiționalitatea respectivă este valabilă, în special, pentru cazurile în care victima directă a decedat în rezultatul faptei);

f) *persoana care solicită compensarea financiară a prejudiciului a prezentat, cu bunăștiință, declarații mincinoase sau a refuzat intenționat să contribuie la descoperirea infracțiunii în cadrul urmăririi penale sau a judecării cauzei, cu excepția cazului în care aceasta are dreptul de a nu face declarații, conform legii.* Situația în cauză, care determină neacordarea compensației financiare, ca și precedentă, se regăsește în legislația Lituaniei și a României;

5.5.) condiții privind acordarea de către stat a compensației financiare pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune. Compensația financiară pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune se acordă de către stat, doar dacă sunt întrunite următoarele condiții:

1) actul de constatare a săvârșirii infracțiunii a intrat în vigoare (este definitiv și irevocabil). Prin act de constatare a săvârșirii infracțiunii se are în vedere, după caz:

- a) hotărîrea definitivă a instanței de judecată de condamnare;
 - b) hotărîrea definitivă a instanței de judecată de încetare a procesului penal cu liberarea persoanei de răspundere penală;
 - c) ordonanța procurorului, în vigoare, de încetare a urmăririi penale în temeiul art. 275 pct. 4), 5), 7) și 8) și art. 285 alin. (2) pct. 2) și 3) din Codul de procedură penală sau a art. 53 din Codul penal, sau de clasare a procesului penal din motivul neidentificării făptuitorului;
 - 2) cererea a fost formulată în termen de 3 ani de la data intrării în vigoare a actului de constatare a săvârșirii infracțiunii;
 - 3) victima, personal sau prin intermediul reprezentantului său, s-a constituit ca parte civilă în cadrul procesului penal;
 - 4) dacă sursele făptuitorului sunt insuficiente pentru acoperirea prejudiciului rezultat din infracțiune, în cazul hotărîrii definitive a instanței de judecată cu privire la acțiunea civilă născută dintr-o cauză penală, dacă aceasta nu a fost executată integral, benevol sau silit, în perioada respectivă;
 - 6) prejudiciul cauzat prin săvârșirea infracțiunii nu a fost și nu este în drept de a fi compensat din alte surse (indemnizații, plăți din asigurări, despăgubiri acordate de către făptuitor, benevol sau silit, pînă la emiterea hotărîrii instanței de judecată cu privire la acțiunea civilă născută dintr-o cauză penală de sine stătător sau în temeiul acesteia).
- O procedură detaliată de acordare a compensației financiare de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune urmează să fie stabilită de Guvern.

5.6.) Cuantumul compensației financiare – proiectul propune compensarea financiară de către stat a prejudiciilor cauzate prin infracțiune în limita a 70% din volumul lor, dar nu mai mult de 10 salarii medii lunare pe economie, prognozate pentru anul în care victima a formulat cererea de compensație financiară, o practică similară fiind proprie Estoniei. Totodată, prevederile proiectului indică faptul că, la acordarea de către stat a compensației financiare pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune, din cuantumul acesteia se scad sumele achitate de către făptuitor pînă la acea dată în calitate de despăgubiri, precum și sumele obținute sau în drept de a fi obținute din alte surse pentru prejudiciile cauzate prin săvârșirea infracțiunii. Suplimentar, trebuie menționat că, suma compensată de către stat urmează să fie dedusă din suma stabilită victimei în calitate de prejudiciu prin hotărîrea instanței de judecată în acțiunea civilă născută din cauza penală, aceasta urmînd a fi transferată în bugetul de stat.

Totodată, proiectul prevede că statul, prin intermediul Ministerului Justiției, urmează să se subroge în drepturile victimei care a beneficiat de compensație financiară acordată de către acesta, pentru a recupera de la infractor sumelor plătite victimei.

Avînd în vedere statutul și rolul compensației financiare a prejudiciului cauzat prin infracțiune acordate de către stat în conformitate cu proiectul de lege vizat nu se va supune impozitării.

Practica internațională prezintă diferite metode de stabilire a cuantumului și a limitelor compensației financiare. În *România*, spre exemplu, compensația financiară se acordă în limita unei sume echivalente cu 10 salarii de bază minime brute pe țară stabilite pentru anul în care victima a formulat cererea de compensație financiară. Sumele de bani plătite de făptuitor cu titlu de despăgubiri civile și indemnizația obținută de victimă de la o societate de asigurare pentru prejudiciile cauzate prin săvârșirea infracțiunii se scad din cuantumul compensației financiare acordate de stat victimei.

Lituania, achită despăgubiri pentru prejudiciile *confirmate de către instanță* care nu au fost încă reparate, fără a depăși suma maximă stabilită de lege. În urma unei decizii de a acorda un avans din despăgubiri (în cazul în care acțiunea penală nu s-a încheiat), valoarea despăgubirilor ce pot fi acoperite pentru pierderile materiale este calculată pe baza documentelor înaintate în sprijinul sumei cerute cu titlu de despăgubiri (facturi și chitanțe care arată cheltuielile suportate).

În *Letonia*, solicitantul compensației financiare poate recupera pînă la:

- 100% din prejudiciu, în cazul decesului victimei;
- 70% din prejudiciu, în caz unei vătămări corporale grave sau al unei agresiuni sexuale;

- 50% din prejudiciu, în cazul unor vătămări corporale ușoare.

În tot cazul, oricine a fost recunoscut în calitate de victimă a unei infracțiuni este recompensată financiar de către stat cu pînă la 50% din valoarea compensației de stat menționate mai sus, în conformitate cu art. 7 alin. 2 din Legea privind despăgubirea victimelor de către stat.

În cazul în care victima unei infracțiuni violente a primit despăgubiri de la autorul infracțiunii sau de la un complice al acestuia și dacă există dovezi scrise a acestor plăți, valoarea compensației de stat este redusă cu valoarea compensației, deja, primite.

5.7.) autoritatea competentă să decidă în privința cererilor cu privire la compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune este Ministerul Justiției, în baza deciziei unei comisii interdepartamentale, constituite din 3 membri – cîte un reprezentant al Ministerului Justiției, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerului Finanțelor.

Pentru a asigura o examinare completă, corectă și echidistantă a cererilor cu privire la compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune, s-a considerat oportun de plasa această atribuție în competența unei comisii, constituite din reprezentanți ai instituțiilor-cheie în cadrul procesului de acordare a acestui serviciu de suport în vederea reabilitării victimelor infracțiunilor – Ministerul Justiției, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerul Finanțelor.

Totuși, compensarea de către stat a prejudiciul cauzat prin infracțiune urmează să se efectueze printr-un act administrativ, în cazul dat – prin ordin al ministrului justiției. Instituirea acestei proceduri a fost necesară reieșind din faptul că, Comisia interdepartamentală nu are personalitate juridică, iar instituirea unui mecanism de răspundere pentru cazurile în care aplicarea prevederilor referitoare la compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune vor fi aplicate inadecvat reprezintă o necesitate.

Trebuie de remarcat că practica internațională referitoare la acest subiect este una diversă. Astfel, în Lituania și Cehia, instituția care decide asupra acestor cereri este Ministerul Justiției. În Austria, Estonia, Germania – cererile se depun și se examinează de către instituția cu competențe în promovarea sau implementarea politicilor sociale. În Franța și România, deciziile cu privire la această categorie de cereri se iau de către comisii sau tribunale special instituite în cadrul instanțelor de judecată.

Pentru a crea posibilități de aplicare adecvată a prevederilor proiectului de lege în partea ce se referă la compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune și pentru a pregăti bugetul de stat pentru realizarea acestei obligații, prevederile proiectului referitoare la mecanismul de compensare financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune (capitolul III, secțiunea a 4-a) urmează să se aplice de la 1 ianuarie 2016.

3. Fundamentarea economico-financiară.

Implementarea noului proiect de lege va necesita cheltuieli financiare din partea statului, în special pentru realizarea prevederilor referitoare la compensația financiară acordată de stat victimelor infracțiunilor indicate în proiectul de lege. Estimarea, la această etapă, a sumelor necesar de a fi alocate din bugetul de stat pentru acoperirea eventualelor compensații nu este posibilă. Or, actualmente nu există o statistică a cauzelor penale în cadrul cărora ar fost inițiată o acțiune civilă generată dintr-o infracțiune, așa cum nu există nici date privind cuantumul prejudiciilor cauzate prin faptele infracționale respective, pentru a putea aprecia, în mediu, care este cuantumul compensațiilor stabilite de către instanța de judecată pentru compensarea prejudiciilor respective. Abia ulterior implementării noului mecanism și după modificarea în acest sens a indicatorilor statistici pentru cauzele penale respective, se va reuși indicarea unor

anumite sume.

De asemenea, din bugetul de stat va fi necesară alocarea de fonduri pentru instituirea funcției de psiholog și pentru instruirea și/sau perfecționarea acestora, precum și a altui personal care va avea în calitate de atribuții acordarea serviciilor de suport victimelor infracțiunilor.

Totuși, avînd în vedere că Legislativul, aprobînd Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, și-a asumat și executarea acțiunii 6.4.6.2 – „Dezvoltarea serviciilor de reabilitare a victimelor torturii și altor rele tratamente”, care, de fapt, vine să implementeze prevederile prezentului proiect de lege.

4. Impactul proiectului.

Se consideră că proiectul Legii privind reabilitarea victimelor infracțiunilor va prezenta un cadrul legislativ adecvat, care va reglementa mai complex mecanismul de reabilitare a victimelor, va oferi garanții legislative întru acordarea unui suport calitativ, atât moral, cît și fizic, și material, persoanelor care au avut de suferit în urma infracțiunilor. De asemenea, se consideră că implementarea unui mecanism de reabilitare a victimelor infracțiunilor, cu implicarea organizațiilor neguvernamentale, a voluntarilor și ai altor subiecți interesați, va spori consolidarea societății și încrederea acesteia în instituțiile statului.

5. Modul de încorporare în sistemul actelor normative în vigoare

Aplicarea proiectului de Lege cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor urmează să fie asigurată, inclusiv de ajustarea unor prevederi ale Codului de procedură penală, în speță, în partea ce se referă la drepturile victimei în procesul penal, precum și la reglementările privind dreptul la asistență juridică garantată de stat. De asemenea, după caz, urmează a fi completat Codul fiscal cu norme care să contribuie la determinarea organizațiilor neguvernamentale în procesul de reabilitare a victimelor infracțiunilor, completări ce sunt motivate de prevederile art. 5 din proiectul de lege, precum și de cele ale art. 11 din Legea nr. 837 din 17 mai 1996 cu privire la asociațiile obștești.

Viceministru

Nicolae EȘANU